

Октомври 2010

Пресичаме границата след Дараа в кола на шофьор, работил във венецуелската провинция Тигре. Поредният шеметен ефект на глобализацията по пътя към Йордания е сириец и българи да бърбят на испански. С доктора от Мадаба, продаващ в бакалия по-късно приказваме на руски. След време на стоп ни качва чеченец, после двама сирийци, женени за местни бедуинки, а още по-късно намираме йорданец, следвал в България, както и друг, женен за македонка. Последните двама питаха дали случайно не носим бисерна ракия. В пустинните полета до Уади Рам се ширят оранжерии за цветя на австралийска фирма, ползваща български разсад. А около Акаба се събират привкуси на Израел, Саудитска Арабия и Египет, както и на коренните хашемитски племена от времена преди в Йордания да напълнят палестинците. Библейски калейдоскоп от култури и влияния. Народи, войски, религии. Векове, посипани с приятелство и кървища, водещи до днешния ден, в който хората все така общуват по вавилонски.

Няколко часа пътуваме в по стандарт пълното с 4 човека такси от Рамта. Върху левия заден прозорец е праметнато и вързано одеяло, но прозорецът не е счупен - одеялото пази само от лъчите на слънцето. Това, което се вижда от пътя е сух, полупустинен пейзаж без грам зеленина. След всичките руини в Сирия пропускаме да спрем при тези в Джераш, за което донякъде е виновен и входният билет от 8 евро. По обяд сме на автогара Табарбур в Аман. Чакаме дълго градски автобус в посока даунтаун на град, който поради мащабите си няма център или вече има десетки такива. Попадаме в задръстване из тесните улици под цитаделата, но тъй като вече почти сме пристигнали, най-накрая се изтръгваме от автобуса и продължаваме пеш. След няколко минути отсядаме във фундук до джамия, чиито фундаменти са положени по времето на втория халиф Омар. Излизаме пак. Изгладнели сме до там, че само с лек пазарлък хапваме на туристическите цени, характерни за заведенията наоколо. След това бързо намираме типичните за Йордания кафеджии, разположили джезвета, газов котлон и чаши на половин квадратен метър. Пийваме два мазбута и едва тогава пред нас се отварят жълтите хълмове с тесните си серпентини и стълби, провиращи се между едноцветни и еднотипни къщи.

Заедно с мегаполиси като Пловдив и Рим, Аман също успешно се вписва в категорията от градове на седем хълма. Според едни, хълмовете са символизирани чрез лъчите на звезда върху йорданското знаме, но седем са също и автохтонните хашемитски племена, както и знаменията от встъпителната сура на Корана. Като начало си избрахме невзрачния от туристическа гледна точка хълм - Джебел ал Ашрафие. Денивелацията му на отиване доста се погаври с дробовете ни, а слизането от там също е рисковано, особено когато по калдъръмните шурти вода и на краката си имаш джапанки. Най-високата точка е минарето на джамията Абу Дарвиш, чиито зидове от бял и черен камък наподобяват шахматно поле. За подсилване на илюзията до покрива са вдигнати и няколко малки купола, наподобяващи пешки. По пътя дотам две деца метнаха по камък след нас, но това е нещо обичайно в страните от Йордания до Етиопия. На площада пред джамията децата вече са по-приветливи, а с още два мазбута, приготвени в будка за вестници позяпахме залеза и потъващата в сумрак столица. След цялата тази обиколка намерихме и ресторант за джуджета, на чийто втори етаж, висок най-много метър и седемдесет, пробвахме кухня с цени за местните. Ястия като пиле с ориз, зеленчуци и фасул или най-различните говеджета, които преди часове видяхме за по 5 динара, тук струват динар и половина, най-много два. След това научихме по колко вървят гроздето и киселото мляко. Любима марка кисело мляко

ми стана „Те'еба” – име, което предполагам от носталгия, поръчвайки винаги изговарях на края на изречението. Да... имаше и едни сирийски цигари, наречени „Ебла”, но да не задълбавам.

Голяма част от територията на Йордания е пустинна и символично населена. Реших, че трябва да посетим поне един оазис, така че поехме на изток от Аман, минавайки през Зарка – голям, промишлен град, който постепенно се слива със столицата. На няколко часа от там, покрай камъни, пясъци и пустош се намира Азрак, което на арабски значи синьо. Дали е синя водата, небето или нещо друго не стана ясно, но в най-ниската част на оазиса се зеленее тресавища с буйна растителност - днес обявени за резерват. Прелетните птици ги използват за презареждане на гориво и настройки по аеродинамичния си пакет, а единствената вода в изобилие на десетки хиляди квадратни километра наоколо е накарала владетелите на деня да поставят (от незапомнени времена) гарнизоните си точно тук. В Азрак се разклоняват пътищата за Саудитска Арабия и Ирак и целият трафик от автомобили, рейсове и камиони разрушава атмосферата и тишината, така типични за оазисите по принцип. Но освен резервата може да се посетят няколко крепости и идването до тук не е съвсем напразно. В каср Азрак ме впечатли двуметровата и дебела цяла педя врата (на второстепенно помещение), оформена заедно с пантата си от монолитен камък, а каср Амра (червената крепост) е място, където десетки фрески по чудо остават запазени точно върху стените на баня. Наред с изображенията на животни и ангели се виждат голи нимфи със също по чудо непокътнати от исляма бедра, гърди и лица. Обществен транспорт по тези места няма, но стопът върви идеално.

После с огромен шпагат и смяна на 3-4 превозни средства се изнесохме към Мадаба. Като маниак на тема карти нямаше как да пропусна мозайката в гръцка черква, отбелязваща библейските земи от Йерусалим и Витлеем та чак до делтата на Нил, но Мадаба всъщност бе само база за разходка към Мъртво море. На следващия ден станахме рано. Качихме се като единствени пътници в микробуса за Маин, където веднага спря стоп. След 20 км продължихме пеш по серпентини, надолу по стръмните склонове, а малко след поредното КПП отново хванахме стоп, който ни остави на самия бряг. Висотомерът показваше -410 метра. Десетки дерета, обикновено полусухи, се вливат в това място, от където пътищата водят само нагоре, а след първия мост се спуснахме при водата. Наблизо имаше антена, около нея се усещаше серният дъх на земята, а камъните бяха пуснали кора от солни кристали, на места с формата на сталагмити. Морето може и да е мъртво, но въздухът бе пълен с мухи. Наджапахме в лугата и поплавахме като шамандури върху вълните, старайки се да не вдигаме пръски. Около литър питейна вода отиде, за да измием криво-ляво солта от кожата си и после свежи-свежи пак вдигнахме палец на пътя. Когато пред нас се откриха стените на каньона Зарка Маин спряхме и минавайки покрай плуващи в реката местни напъплихме ждрелото. Нямаше как да зная, че следващите 3-4 км нагоре ще ни отнемат също толкова часа. Отначало подминавахме малобройни групи. Меки скали се вдигаха отвесно от две страни на по 200-300 метра в небето, а водата бе топла, така че изобщо не свалихме обувките – започна се каньонинг в чай. На няколко пъти пресичахме по камъни коритото, но виждайки отново хора, потопени до кръста в поредното стеснение се простихме със сухите си дрехи. Опаковах непромокаемо документите, фотоапарата и парите в малката раница, която от тук нататък често вдигах над главата си. Появиха се и първи водопади, след които не видяхме повече групи, поне в наша посока. Обикновено водопадите се откатерват по камъни в непосредствена близост до реката, но след още половин час се наложи да минем и по отвесен монолит в средата на водната стихия. Добре че някой бе вързал въже в по-критичните му 2-3 метра.

Последва поредица от прагове и точно когато си отдъгнахме се появи ново препятствие – реката се стесняваше на метър, стените встрани бяха идеално гладки, дъно нямаше, а течението не ми позволяваше да плувам насреща му с ръката, в която не държах раницата. Направих три жалки опита и се появи група местни, идваща отгоре. Едва ли щяхме да минем точно от там без помощта им, а после загледахме, че те вървяха без никакъв багаж и спускайки се по течението, на такива места просто скачаха във вировете и продължаваха. Ей така се прави каньонинг, въпреки че и само с инат става. Накрая на одисеята се показаха кози из високото и водопад, с който се дълго се борихме. По него нямаше камъни и единствена възможност се откри след като намерих подводни хватки за ръце и крака. Да катериш през обилна струя тук е по-приятно в сравнение със същото занимание на *via ferrata* из септемврийските Алпи, а единственият вариант напред е като след това преплуваш същата тази обилна струя и се изкачиш още веднъж, но вече в срещуположната част на водопада. Стигнахме до козите и спряхме навреме – следващият праг бе около 15 метра. Нямаше как да го минем без въже и на една ръка. От там възрастен овчар ни показа пътека към билото, което вече е на около +100 метра. Запомням Зарка Маин като най-впечатляващия чанч, който съм правил под морско ниво, но за жалост ще запомня и гледката към 5 звездния хотел, построен малко по-нагоре. Изворите на Херодот са заградени от дуварите на този най-неуместен за подобно място паметник на човешката глупост. Канализацията му се излива в реката, по която току-що доплувахме, а чистият стометров, приватизиран и спускащ се от платото водопад се излива в открита и луксозна спа – притежание на йорданските потомци на цар Мидас.

Многото туристи, файтони и сувенири в Акаба се виждат веднага, но градът и най-вече пристанището са по-интересни с друго – тук е началото на основната артерия, захранваща със стоки и суровини цялата страна. Акаба е ахилесовата пета на Йордания и точно тези 20-30 км на Червено море са решаващи за местната геополитика. Навремето крал Хюсеин изтъргувал със Саудитска Арабия 12 км плажна ивица за няколко хиляди квадратни километра пустиня – прекрасна за Йордания сделка. Днес крайбрежието от север на юг е запълнено с индустриална зона, плажна ивица на хотелски комплекс, градски плаж с малко пристанище, рафинерия, пак пристанище, контейнерен терминал и резерват точно до него, поредица от коралови рифове, безлюден плаж (по който вече се строи), друг конгломерат от хотели с яхтено пристанище, малка ивица пясък, кралския център за гмуркане и село на най-южната граница. Изреждам с такава точност, защото минахме пеш през тези места - изгледи за разрастването им, дори и теоретични, не съществуват. Може би ще се появи и аквапарк – все пак съдбата на резервата и кораловите рифове в близост до промишлените клоаки е ясна, а след време водолазите в Червено море ще имат опции само в Египет и примерно Судан. Все пак е учудващо и забележително, как местните успяват да се справят с толкова разнородни дейности на така ограничена площ.

Маршрутката за Уади Рам потегли едва следобед. По принцип имало две на ден, но вторият шофьор бил болен от няколко дни и всички, заедно с багажа, трябваше да се поместим в една. Интересно е как без никакви модерни технологии тонове информация се пренасят на десетки километри в подобни (според представите ни изостанали) общества. Преди няколко години, минавах пеш през село в Того и побъбрих с момче, наречено Бог. Казах му името и страната си, похвалих неговото име и след като поговорихме десетина минути се разделихме. Вече не помня накъде се бях запътил, но след няколко часа се върнах отново пеш през същото село. Зяпнах, след като съвсем друг човек ме поздрави – Здравей Юри! Вторият срещнат зададе въпрос за България и прати поздрави на човека, при който бях отседнал (на 20 км от там). Цялото село вече

знаеше съдържанието на разговора ми с Бог и подобно на мравките, отъркващи се една в друга, когато се разминават по пътеките си, местните разнасяха новините със скоростта на мощна, дигитална мрежа. Няма съмнение, че тези механизми са доста по-ефективни от интернет или фейсбук на локално ниво, с огромния плюс че са независими и от ресурси и от инфраструктура.

Десетки планински масиви, разхвърляни из пустинята - масиви прорязани от дълбоки и тесни цепки, които ненадейно свършват под стометрови стени. Не реки са издълбали тези каньони, а само вятърът и елементите. Безкрайни червени пясъци, десететажни дюни и прорези и пътеки на най-неочаквани места. Гигантски гъби, насложени отвесно една върху друга под равнината на горната земя, изсъхнали храсти и оскъдна зеленина около скритите извори, които на площ от стотици квадратни километри се броят едва на пръсти. Изсъхнали кожи, разпръснати черепа, камилски гробища и мумифицирани животински трупове, наваяни с пясък, далеч от траковете с гуми на ретро джипове. Дори днес, дори въпреки целия туристопоток, Уади Рам е място, където можеш да вкусиш от пустинята, откъсвайки се от тълпите. За тази цел платихме само входен билет от 5 динара и отказахме всички услуги на гидовете. За още 2 динара отседнахме на покрива на ресторант, сервиращ традиционни бедуински ястия като печено пиле и пържени картопки, но в близост до него има и няколко миниатюрни оазиса, където може да се преспи съвсем без пари. Най-важното в случая е да посетиш столовата на същия този ресторант, защото на стената му е изложена единствената подробна карта на района. Не знам дали тя още може да се купи в Европа, но картата е от около 1980 година – дело на френския национален географски институт (IGN). Снимах я и набелязах изворите, които обикновено имат само сезонен характер. Още на пристигане се напъхахме от запад в първото ждрело и леко некомфортно поехме нагоре. Мястото прилича на фуния, в която, тръгнат ли веднъж биха се изсипали всички нестабилни камъни над нас, но за щастие шарените скали се оказаха здрави и никъде нито през този, нито през другите 2-3 дни не забелязахме дори и следи от каменопад. Повърхностите на места са доста гладки и прашни и когато само след половин час се сурнах на 2 метра надолу и с лявото си коляно допълнително изшлайфах склона преди да спра, набелязах цвета на червените камъни, върху които подметката не зацепваше. Голяма част от маршрутите изискват сериозен скрамблинг, така че сцеплението на грайферите е решаващо. Изкачвахме близо половин час и точно, когато според картата тази цепка трябваше напълно да прореже масива, пред нас се издигна огромна стена. Дебелината ѝ може би бе само 50 метра, но нататък път нямаше, така че обърнахме и се прибрахме. Подобна сценка се повтори и на следващия ден, когато вторият каньон, в чийто прегръдки се напъхахме също свърши малко преди източния край на масива. Опипвайки три задънени каньона, в някои от които се виждаха следи от бивакуване, най-накрая намерихме прорез през канарите и се изкачихме в най-високата им част. Спускането през улеи и камини бе цяло удоволствие с изключение на червените камъни, по които се пързалих. Но маратонките на Теди минаваха като валяк през тях и сравнително бързо пред нас откри ново необятно поле от алени пясъци и разхвърляни кафяви канари с къдрав и едрозърнест профил. Отново се появиха и мухите, а дирите на джипове из червените дюни ни показаха кои посоки да избягваме. Маршрутите из Уади Рам са хиляди и единственото ограничение на пешака е липсата на вода и жегата. Десетте литра, които носех за двамина ни свършиха към 3 следобед, а извори точно в тази част нямаше, така че пак поехме към ресторанта. Но бивакуването в пустинята е разрешено, така че при добра планировка може да се обходи голям периметър. Друг е вариантът да пазариш някой шофьор на джип да остави вода там и там, но си мисля, че тарифата за подобна услуга ще е дръвце, отделно от зависимостта с непредвидим характер, в която човек се поставя по този начин. На

следващия ден без чужда помощ намерихме 2 извора, а видяхме и жена със стадо кози, събираща дърва на магарета, така че и извън селото или туристическите кампове има живот. Но най-основна част от логистиката си остава картата на стената на ресторанта.

За десерт пристигнахме в Уади Муса – вече не така малкото село над Петра. Цената на входният билет бе променена 2 пъти през тази година – от 27 на 33 евро, а след няколко дни щеше да има ново покачване над 50. Решено бе също, туристите, влизащи в Йордания от Египет за ден-два да се бръкнат и извадят по 90 евро. Не съм виждал по-голям паркинг за туристически автобуси никъде другаде и някак си стана немислимо да играем по тези правила, така че поехме на север към Малка Петра. След първото село се показва асфалтов път, водещ към руините, но този участък е прекалено охраняван. От там влизат и линейките до самите руини, което бе достатъчно да ни откаже. Върнахме се и изследвахме околностите на паркинга и хотела до входа. Тълпите от чужденци и местни с магарета и каручки се виждаха в ниското, но спускането до там ми се стори стръмно точно в този участък. Отидохме на главния вход и взехме безплатна карта на района. Веднага в очите ми се наби трасето на стария акведукт, който бе доста в страни от главните пътеки. Поне тук теренът със сигурност щеше да е равен, а се надявах да няма и пазачи. Едва надвечер огледахме подробно този нестандартен вход и на смрачаване Теди откри пролом към ниското. Единственият недостатък бе, че мястото бе равно като тепсия и събираше погледите. На другия ден станахме рано. Момчето от фундука запита – Къде сте тръгнали? Още не са отворили! – но ние тръгнахме в идеално време. Още по тъмно се спуснахме надолу през равното поле, намерихме дирите на акведукта и тъй като все още бе около 6 сутрин, зачакахме да отворят руините, за да се слеем с тълпите. Закусихме между два храста и след час продължихме. Прикляквайки на по-откритите места се спускахме постепенно надолу, само веднъж объркахме пътеката и накрая се озовахме в полегат улей с надеждна посока. Навремето, когато акведуктът е бил подържан явно са липсвали праговете, с които се сблъскахме. Минахме през двуметров праг, после през друг малко по-нисък и най-накрая пред мен се откри чудна гледка. В краката ми имаше триметров праг, но напред се показаха туристи, щракащи с камера. Скорчих някак си долу с идеята че няма да мога да го кача обратно, поех раницата, помогнах на Теди и поговорихме малко с фотографите. Бяхме хакнали Петра, а както се оказа вътре нямаше никакви допълнителни контроли. Започна се едно разглеждане, през което обходихме комплекса, загубихме се в мелето и ни свърши водата. Към края на работното време се изнесохме триумфално през главния вход.

Преди да дойдем тук бяхме разгледали луксозна книга с фотографии. Цветовете и шарените фасади, обелиските и колоните или гробниците ни изглеждаха познати, но цялото постижение на автора й бе всъщност че е разкарал (предполагам с кордон) тълпите от най-фотогеничните места. Пред символите на Петра иначе настава стълпотворение както пред московския мавзолей. Местни засипват с картички и сувенири, хазната се скрива зад щръкнали глави, напитки в сламена шатра на цени като в Рим или Париж, музиканти се снимат с ликуващи рускини, мулетари обграждат възрастните последователи на Индиана Джоунс, а тези отказали услугите им в най-добрия случай пъшкат на баира под Деира или понякога припадат и повръщат по тесните стълби нагоре. Линейки се носят между тълпите, екзалтирани екскурзоводи разкриват тайните на набатейците, а под шатрите на бедуините кипи еуфория от някой нощен лондонски клуб. Преди да тръгнем Теди бе питала неин приятел какъв сувенир да му донесем от Петра, а той с ирония си бе пожелал магнитче за хладилник. Едва след посещението си го разбрахме.

Когато човек няма опит с пътуването, масовият организиран туризъм е приемлив начин да видиш чужди светове. Всичко идва на готово, пакетът струват само пари, а условията, компанията и даже впечатленията са сходни на домашния уют и на познатото. Всичко това естествено може и да се превъзмогне. Няма как хора, имащи 3 часа тук и половин ден там и така цяла седмица, хора придвижващи се в чартърни автобуси, настаняващи се в резервирани хотел и контактуващи само с екскурзоводите и гидовете си да се докоснат до чуждото в една страна, а още по-малко да го разберат. Ефектът, заедно с налудничавите входни цени се виждаше навсякъде из Йордания и контактът с местните често оставаше само на ниво пари. Стереотипите на туриста спрямо местните (това са бедни и щастливи хора) са същите както и стереотипите на местния спрямо туриста – това е нещастник с пари. Йордания като цяло ни се стори доста по-комерсиална от Ливан, а със Сирия изобщо няма сравнение. Тъй като познавахме цените, много добре ставаше ясно що за търговец имаме пред себе си. Точно в Уади Муса обиколихме 5 магазина с 50% надценка за нас, но накрая намерихме старче, продаващо на нормални цени. Голямо е облекчението, когато на втория ден не трябва да се луташ и пазариш за всичко като циганин, но на третия ден в магазина продаваше син на същото старче, който си вмъкна и солиден бакшиш в сметката. „Баща ти е добър човек, но ти си пълно лайно. Обади се и му кажи на каква цена продаваш, за да видя колко ще ти издърпа ушите!“ Момчето остана непреклонно, но след половин час пак минахме от там и то бързо се изниза навън. Старецът се беше върнал, но за следващия път в Уади Муса още от сега зачерквам и неговия магазин.